

ik, al die fraaie
reppen. We zijn
rijfsmachine te

waas zijn aan
waarde te ont-
aan gaan twij-
een in fraaie

baart zich het

jd uit. En wij
7 eens beleven
orgaande eeuw
hadden.
st. En Kuyper
die zelfs over

ook, dat hij
zelfden bodem

ene, die in de
topgeteekend
goed begrepen.

id het geheim
te verklaren

annen wanneer

Kuypers stijl
zijn vermogen
der „kleine

in in de huis-
of Standaard-
voorgelezen,
t eigenlijk wel,
woorden bren-
de dingen zóó
de sterke sug-
n.
stijl dienstbaar
rect correlatief
k gaat hij uit
t men niet de
„derhalve”, of:
orden zijn es-
ij poneert een
ma onder zijn
erder in schier
in suggestieve

ment nog ver-
antwoordenspel
gheid van een
fascinerende
aag te stellen,
aanvaardende

hier boven ge-
komen zien we

sharp gebruikt,
gestie van het
en de groote
is de Heilige
rdt verbonden
erhoogste uit-
d en als Gods
d de schoonste
n, aanschouwd

en bovendien
toogst mystiek.
t.

ng poneert tus-
ondensche Suf-
ge Hollandsche
lerdaad weinig
ie deze tegen-
te bepleiten en

uggestie die het
„liberalisten”,
ar daarom nog
revolutionairen,
reerende beeld-
id en mystieke
hepen, die op
t machinerieën
enen inblazen”
egeven worden
hese met kruit-
le onoverbrug-
en en antirevo-
log springt.

uik den men-
vare de Aeolus-
en, die van de
5 gehoord had-
ren en die in
keistenen ge-
gen gezinsleven
n, die tenslotte
e van een Kap-
isme den fellen
ntirevolutionair
e bekoring van

Kuypers taal brengen moest. In zijn stijl komt het uit, dat Kuyper kracht ligt in „tolk van het volk” te zijn. Dat volk geloofd op gezag, op zijn gezag, omdat het onder de dwingende suggestie staat, dat Kuyper niets anders zegt dan het zelf al lang weet, omdat het, door den wegsleependen en overstelpenden stijlrijkdom, waarin de klare beelden krachtig in overweldigende phalanxen op de lezers indringen, geen tegenweer meer heeft. Wat heeft Kuyper de veroverende macht van de beeldd spraak op zijn menschen gekend en meesterlijk gehanteerd!

Typeerend is het volgende: Als hij een driestar voor „De Standaard” schrijft en de copyjongen achter zijn stoel staat te wachten om deze naar de drukkerij te brengen, keert Kuyper zich plotseling om en vraagt hem naar den naam van een machine-onderdeel, dat hij voor den jongen met potlood en papier uitlekent. En als de jongen het niet zeker weet, moet hij naar den smid in de Foeliestraat om dezen te vragen en eerst als Kuyper weet, dat de naam „blokkussen” goed is, schrijft hij verder. Hij heeft het technisch woord noodig voor een beeld in zijn betoog.

Betreft dit nu alles slechts een vorm zonder meer?

Volstrekt niet.

De stijl is de mensch.

De groote beteekenis van Kuyper ligt in de geniale greep op de kleine luyden, in het organiseren van de potentiële krachten, die latent in deze volksgemeenschap aanwezig waren en die hij tot actieve ontlading te brengen wist.

Daaruit alleen moet zijn stijl verklaard worden. Zij is maar niet bijkomstig, geen ornament, maar wordt beheerscht door den inhoud, is er het noodwendig product van.

Vandaar ook de rijke nuanceering in zijn stijl. Kuyper beschikt feitelijk over velerlei stijl.

Wanneer hij tot dat volk spreekt van de aloude Calvinistische belijdenis, die door het bloed der vaderen bezegeld werd, is zijn stijl archaïsch, spreekt hij van Gode, hulpe, trooste, geloove, harte; als hij dat volk onderwijst grijpt hij een grondstelling, die als oer-waarheid in de ziel van dat volk verankerd ligt en aanvaardt deze als axioma, waarop hij, in van beelden zwaar geladen zinnen, zijn gedachtenschema's verder ontwikkelt en construeert tot een afgeronde beschouwing, welke aan hoofd en hart voldoet; als hij voor dat volk strijdt in zijn polemieken en aanvallen, doet hij dat in sterk agressieven vorm en met de allures van den koninklijken overwinnaar, die reeds te voren weet op alle flanken te zullen triumfeeren; als hij dat volk mediteerend nadert, gebruikt hij de innige taal van het warmvoelend en geloovend hart, in den zoeten stijl van de binnenkamer.

Hij is taalkneder bij uitnemendheid; hij schept nieuwe taalfiguren, die gevleugelde woorden worden, zelfs buiten de grenzen van eigen volksgemeenschap, woorden, die nationaal bezit werden. Wij denken aan: „Eer is teer”; „het boekleed ontsiert den man niet”; „wierook bedwelmt”; „de kunst het klavier van de volksconsciëntie te bespelen”. En dan denken we aan de virtuositeit, waarmee hij versleten taalclichés nieuw relief in te slijpen wist!

Zijn stijl is essentiële met zijn levenswerk, ze is er volstrekt één mede. Zij is de eenige vorm, waardoor hij bereiken kon wat hij bereikt heeft.

Maar daarom is zijn stijl ook verbonden aan zijn tijd. Geen grootheid gedijt, die niet haar wortelen heeft in het hart van den tijd. Maar ook geen stijl spreekt tot het volk, die niet de stijl is van den tijd.

Kuyper heeft dit begrepen en hij had de macht van deze wetenschap gebruik te maken.

Maar daaruit is ook te verklaren, dat Kuypers stijl niet meer spreekt tot onzen tijd. Er ligt tusschen de jaren van vóór en na den wereldoorlog een kloof. De levensstijl van de menschheid is radicaal veranderd. En zoo het van eenigen tijd geldt, dan zeker van den onze: „Ce siècle autre et ses mœurs, demande un autre style”, of zooals iemand het vertaald heeft: „deze eeuw van and're aard, verlangt een and're stijl”.

Hieruit moet verklaard worden dat Kuyper niet meer tot het geslacht der na-oorlogsmenschen spreekt.

Zij staan kritisch tegenover zijn lectuur. Zij willen zich niet critiekloos onder de suggestie van zijn stijl laten brengen. Zij kennen — helaas — zoo weinig meer de innige mystiek, die er van een levensbeschouwing uitgaat, daarom spreekt het mystieke beeld van de Aeolusharp hen niet meer toe. Zij hebben over de grenzen gekeken en in Parijs nog andere vrouwen dan Hetairien gezien en in Londen waren het lang niet allemaal kiesrechtvrouwen, evengoed als het in het Nederland van vandaag volstrekt niet allemaal meer deugdelijke huismoeders zijn, die Spreuken 31 betrachten willen. En de felle antithese tusschen „liberalisten” en antirevolutionairen is hun, sedert vrijzinnig-democraten en liberalen broederlijk in een door den antirevolutionairen leider gevormd Kabinet plaats namen, een abstract begrip geworden, waarbij het beeld van elkander in den grond borende rancoren ietwat vreemd aandoet.

Wij zullen met deze feiten rekening moeten houden ook in onze „kerktaal”.

Of wij dezen gang van zaken betreuren moeten? Ik geloof het niet.

Dat zou wel zoo zijn, wanneer wij Gereformeerden in dezen tijd van nieuwen stijl, geen eigen stijl gevonden hadden. Maar dat is door Gods genade niet zoo.

Gods werk is door Zijn genade gelukkig niet aan den stijl van één gebonden.

Als de tijd van de sierlijke pennekrullen moet plaats maken voor de nuchtere zakelijkheid van de schrijfmachine, kan Gods werk ook in de taal der nuchtere zakelijkheid verheerlijkt en verklaard worden.

En dat kan niet alleen, maar dat móét dan ook. Anders raakt de Kerk van den „heirweg in het slop”.

Er zijn nog menschen — en we kunnen hun geestelijke constructie verstaan — die meenen, dat Kuyper trouw blijven, zeggen wil: bij Kuyper blijven staan. Dit is onjuist, integendeel, dit beteekent: Kuyper ontrouw worden. Kuyper sprak in de taal van zijn tijd; dat voorbeeld volgen wil zeggen: spreken en schrijven in de taal van dezen tijd.

Dit houdt niet alleen verband met den vorm, maar zeer zeker ook met de inhouden van wat de Kerk in dezen tijd te geven heeft.

Kuyper was tot een ander werk geroepen dan de geestelijke leiders van ons Kerkelijk leven in onzen tijd.

Kuyper verrichtte fundamenteelen, grondlegenden arbeid. Hij organiseerde verspreide en latente krachten in ons volksleven. Hij zocht den band weer met de „onder het stof begraven” belijdenis, deed het volk zijn roeping weer verstaan. Hij haalde dat volk uit de nachtschuit. Het zien

hoezeer het beneden zijn geestelijken stand geleefd had, liet het zijn ambten zien, zijn plicht te leven als profeten, koningen en priesters Gode toe eere, gaf het zijn zelfrespect, zijn zelfvertrouwen weer terug, ontlastte het van zijn minderwaardigheidsgevoel, gaf het zijn plaats weer in het nationale volksleven, en bij al dezen reuzenarbeid paste zijn stijl wonderwel.

Maar daarbij kunnen wij niet blijven staan. „Onze tijd en onze roeping” vraagt een anderen stijl, wijl hij een anderen inhoud vraagt.

Het ware wel te wenschen, dat verschillende van onze leiders en predikanten dit beter begrepen.

Er bestaat onder ons zoo iets als een studie over: „Kerktaal en leven”, waarom ligt die niet op de schrijftafel van al onze domine's?

We klagen zoo vaak over het jonge geslacht, dat de taal van een vorige eeuw niet meer verstaat. Waarom luisteren we niet beter naar Romeinen 12: 11, waar volgens de Lutherse vertaling staat: „Schickel euch in die Zeit”, („richt u naar den tijd”, een woord dat ons, kerkmensen, wel iets te zeggen heeft).

En als die taal van dezen tijd soms wat al te zakelijk, soms wat al te moeilijk, soms wat al te gedrongen en te gecompliceerd en te gedachtenrijk schijnt, laat ons ons verheugen dat de Kerk ook voor dezen tijd een stijl gevonden heeft, waar het essentiële werk van Kuyper reformatorisch voortgang kan vinden, dat er gebouwd kan worden op de fundamenteelen door hem gelegd, dat er detail-leering en opbouw is naar het bestek, door zijn hand geteekend.

Want, wee de kerk, die in den wereldstijl zonder stijl komt te staan of een stijl handhaaft, die geen mogelijkheid voor op- en uitbouw bieden kan.

Zij gaat de nachtschuit weer in!

RUDOLF VAN REEST.

Dr Kuyper over het Calvinisme.

In October 1898 heeft Dr A. Kuyper te Princeton (N. J.) zijn bekende zes Stone-lezingen gehouden over „Het Calvinisme”. Nog één jaar, en westaan daar al weer volle veertig jaar van af. Toen Kuyper ze uitsprak had de principiële strijd tot bewaring, voor de wereld, van „de christelijke erfenis”, en dat „om haar een nog hooger ontwikkeling te doen tegengaan” reeds bijna „veertig jaren van zijn ten avond neigend leven uitgeput”. Wij vragen ons, na nog bijna veertig jaar af, hoe groot de geloofsmoed van hem geweest is, die, „dank zij die erfenis”, de wereld „een nog hooger ontwikkeling” wilde „doen tegengaan”. En we herinneren in dit gedenkjahr ons, hoe hevig de afkeer van het woord „ontwikkeling” in de laatste jaren geworden is, hoezeer met name van de zijde der dialectische theologie het ideaal, dat Kuyper zich stelde, recht uit onchristelijk genoemd is. Het „neo-calvinisme” is juist om deze stoude taal van dezen zijn opvallenden beraut scherp aangevallen. En wij, — wijzelf staan ook in de moeilijke positie van wie, ter bewaring van Kuypers grondgedachten, op enkele punten van hem móeten verschillen. Helgeen — men zie het slot van Prof. Honigs artikel — geheel in Kuypers eigen lijn kan liggen.

Zoo is het te verstaan, dat in dit herdenkingsjaar onze gedachten in de eerste plaats naar Kuypers Stone-lezingen uitgaan. Wat in Kuypers werk blijvend en beheerschend is, vindt daar min of meer zijn kort begrip. Het kan dan ook niet anders, of een positiebepaling tegenover Dr Kuypers levenswerk vindt zich grootendeels uitgedrukt in een „Auseinandersetzung” met bedoelde lezingen.

Waar volledigheid hier is uitgesloten, zullen we volstaan met vermelding van de o.i. meest sailante punten.

De vóór-onderstellingen, waarvan dit boek uitgaat, mogen bekend geacht worden: in een kamp op leven en dood strijden twee wereldbeschouwingen met elkaar. Onder den verzamelnaam „modernisme” vat Dr Kuyper samen alle streven, dat „een wereld uit den natuurlijken mensch opbouwen wil”; waartegen dan verzet rijst van de zijde van „al wie voor Christus als den Zone Gods eerbiediglijk neerknielt”; juist deze laatste is het dan, die zich met den auteur vereenigt in het streven om „de Christelijke erfenis” te bewaren, te ontwikkelen, en daarmee de wereldontwikkeling zelf te dienen.

Het „modernisme” is hier blijkbaar breder bedoeld, dan dat het alleen maar aanduiding zou willen zijn van een bepaalde richting in de theologie; Kuyper denkt hierbij aan de fransche revolutie, het duitsche pantheïsme, de engelsche evolutie-leer. En geen minder belang staat z.i. op het spel, dan het christendom zelf: „geen twijfel, of het Christendom IS in gevaar”. In den zóó ernstigen strijd nu gaat het voor zijn besef tenslotte om de vraag van revolutie contra reformatie. Ja: contra Reformatie. Want als Kuyper het „calvinisme” wil verdedigen, en in zijn spankracht doen zien, dan kent hij het niet als

een bepaalde nuance binnen het protestantisme, of als een sector binnen den protestantschen cirkel, doch „als de voleinde evolutie van het Protestantisme” (ed. Kok, Kampen, 36).

De greep is aanstonds geniaal, en breed is het gebaar: niet een calvinistisch „stand-je” is hier door Dr Kuyper afgehuurd, teneinde dan daarvoor zich in postuur te zetten en, staande temidden van ettelijke collega's-protestanten, tegen hen op te bieden, en de beste protestantsche waar aan te bieden. Verre vandaar: de man, die werkelijk het calvinisme doet zien in zijn bedoelen en beteekenis, heeft tegelijk het protestantisme doen kennen: wie het daar niet me eens is, die heeft den zin der Reformatie feitelijk miskend.

Er is nog een andere reden trouwens, waarom Kuyper de rol van aanprijzer van een concurreerend eigen „standje” op de bonte markt van „het protestantisme” afwijst. Wat heeft men aan de „apologetiek”? zoo vraagt hij, en hij bedoelt: het apologetiseeren? Elders merkt hij op, dat wie zich tot de defensieve houding bepaalt, gedwongen wordt, de zig-zag-beweging van den tegenstander te blijven volgen, al is het dan ook in tegengestelde richting. Hier is zijn bezwaar, dat de apologeten „onveranderlijk begonnen zijn met het juist aangevallen bolwerk prijs te geven, om zich op een daarachter liggend ravelijn terug te trekken” (7). Een forsche inzet dus.

Geen wonder, dat even forsche aanvallen geopend zijn tegen den redenaar van de Stonelectures. Met name dan zijn principiële tegenover elkaar stellen van twee wereldbeschouwingen, en het beweren, dat met prijsgeving van de ééne en aanvaarding der andere de „eere Gods” gemoeid was, en dat het een kwestie was van gelooven, dan wel niet-gelooven, is fel bestreden. Bestreden om zijn formeele onderstellingen en om zijn materiële en konkrete inhouden. Men roept in onze dagen, dat waarachtig „gelooven” nimmer kan zijn het doen van een keuze tusschen twee wereldbeschouwingen: gelooven is wat anders, en dan heel wat anders, dan het rusten op, of in, of door beschouwingen. Gods werkelijke openbaring is — zoo heet het — in beschouwingen niet onder-dak-te-brengen. Zij is levende, actuele, overweldigende tegenwoordigheid van God, momenteele Goddelijke werkzaamheid. Ze brengt nooit tot rust, en komt ook zelve nimmer in stand van rust. Ze bedient zich alleen maar van onvoltooid-tegenwoordige tijden, nooit van voltooid-verledene of voltooid-tegenwoordige. Wat zou daar Kuypers neo-calvinistische antithese-leer? Zij is een akute saecularisatie van het christendom.

Weer anderen hebben op geheel andere gronden Kuyper om zijn grondgedachten, zijn vóór-onderstellingen in dezen bestreden. Tegen hem is door den hoogleeraar Eerdmans ingebracht, dat hij met betrekking tot de leer van 't wonder, de wedergeboorte, de ingeving der Schrift, de voorbeschikking, de kerk, van Calvijn's leertype grondig afgeweken is; dat hij dus de tegenstelling tusschen orthodoxie